

Vidiki raziskovanja paradigme družbene odgovornosti v visokem šolstvu

Veronika Gruden*

Fakulteta za dizajn, Prevale 10, 1236 Trzin, Slovenija
veronika.gruden@fd.si

prof. dr. Mirko Markič

Fakulteta za management, Cankarjeva 5, 6000 Koper, Slovenija
mirko.markic@fm-kp.si

Povzetek

Raziskovalno vprašanje (RV): V prispevku smo proučili razsežnost paradigme družbene odgovornosti v visokem šolstvu ter opredelili njen pomen in vpliv na deležnike. Pri tem smo definirali raziskovalno vprašanje in sicer na kakšen način se družbeno odgovorna dejanja odražajo v delovanju in upravljanju visokošolskih zavodov oz. v odnosih, ki jih le – ti gojijo s svojimi deležniki?

Namen: Namen prispevka je pojasniti odnos med pojmom družbene odgovornosti in področjem visokega šolstva. Cilj prispevka je proučiti vse dejavnike družbene odgovornosti v visokem šolstvu.

Metoda: Izvedli smo kvalitativno raziskavo in sicer študijo predvsem tuje strokovne literature, s poudarkom na analizi raziskav tujih avtorjev. Uporabili smo naslednje metode raziskovanja: metodo deskripcije, komparacije, povzemanja, kompilacije ter metodo analize.

Rezultati: Na podlagi študije literature in raziskav z obravnavanega področja smo povzeli ključne ugotovitve in odgovorili na postavljeno raziskovalno vprašanje.

Organizacija: Raziskava je uporabna za visokošolske institucije, saj predstavlja poglobljen in celovit uvid v raziskovanje paradigme družbene odgovornosti v visokem šolstvu. Spoznanja raziskave so lahko nadaljnja priporočila za implementacijo družbeno odgovornih dejanj v delovanje visokošolskih zavodov in so uporabna za vse, ki se teoretično in praktično ukvarjajo z vzpostavljanjem in razvojem kakovosti v le-teh.

Družba: Raziskava se nanaša na opredelitev dejavnikov univerzitetne družbene odgovornosti, s poudarkom na družbenih dejavnikih, ki se nanašajo na vpliv visokošolskih institucij na družbeni sistem.

Originalnost: Aktualnost izbrane tematike se izkazuje v vedno večjem zavedanju, da z izobraževanjem ustvarjamo družbo znanja, ki lahko ključno prispeva k trajnostnemu razvoju. Originalnost raziskave se kaže v osredinjenju na družbene dejavnike raziskovanega področja ter v proučevanju vpliva na deležnike.

Omejitve/nadaljnje raziskovanje: Omejili smo se na družbeni vidik univerzitetne družbene odgovornosti ter na podobne raziskave, ki so že bile izvedene na tem področju. Nadaljnje raziskovanje bi lahko obravnavalo še ostale dejavnike (ekonomski in okoljski vidik), kar bi celostno zaokrožilo raziskovanje področja.

Ključne besede: trajnost, družbena odgovornost, izobraževanje, visoko šolstvo, profitne organizacije, neprofitne organizacije, standardi kakovosti, upravljanje.

* Korespondenčni avtor / Correspondence author

Prejeto: 23. april 2018; revidirano: 25. april 2018; sprejeto: 7. maj 2018. /

Received: 23th April 2018; revised: 25th April 2018; accepted: 7th May 2018

1 Uvod

Visokošolske institucije so bile od nekdaj gonilo razvoja nacionalnih ekonomij in tudi v današnjem času zasedajo pomembno mesto v sodobni družbi. Njihovo poslanstvo je pedagoško delo, znanstveno-raziskovalno delo ter v zadnjem obdobju, vedno bolj izpostavljeno sodelovanje z okoljem, kajti znanje se poudarja na vseh ravneh družbe in postaja odločilen dejavnik pri njenem delovanju (Mlinar, 2011a, str. 75). Razprave o družbeni odgovornosti visokega šolstva so spodbudile spremenjene okoljske, ekonomske in družbene razmere, v kontekstu slednjih so bile institucije znanja pozvane, da pričnejo večjo pozornost posvečati doseganju enakih možnosti izobraževanja, da svoje kurikule prilagodijo željam in potrebam družbe, da olajšajo dostop do vseživljenjskega izobraževanja ter da zavzamejo stališče do reševanja kritičnih družbenih problemov (Jongbloed, Enders & Salerno, 2008, str. 303-324). Te smernice so prispevale k redefiniranju vloge univerz, ki so svoje temeljne aktivnosti usmerile v družbeno-ekonomski razvoj regij (Larran & Andrades, 2017, str. 303) in s tem ustvarile partnerski odnos z družbo in gospodarstvom. Iz tega razloga se je v literaturi vzpostavil pojem »multiversity« (Bok, 1982, str. 68). Večdimenzionalnost vlog visokošolskih institucij se kaže na več načinov, zadovoljevati morajo pričakovanja študentov, hkrati pa delujejo kot povezovalke med akademsko in širšo skupnostjo na področju razvoja znanja, veščin in kompetenc, s katerimi je možno ustvariti družbeno spremembo (Pucciareli & Kaplan, 2016, str. 311-320). Poleg navedenega je pomembno izpostaviti še širjenje zavedanja o pomembnosti družbene odgovornosti za gospodarski in negospodarski razvoj (Vazquez, 2013a, str. 148). Kajti tako, kot je pomembno, da imajo v dobi učeče se, inovativne, informacijske in trajnostno naravnane družbe, v podjetjih poslušni za družbene probleme skupnosti, pravi Vazquez (2013b, str. 147), je pomembno, da so tudi visokošolske institucije pripravljene aktivno sodelovati pri njihovem razreševanju. V prispevku smo proučili razsežnost raziskovanja paradigme družbene odgovornosti visokega šolstva ter opredelili njen pomen in vpliv na deležnike. Namen prispevka je pojasniti odnos med pojmom družbene odgovornosti in področjem visokega šolstva ter raziskati na kakšen način se družbeno odgovorna dejanja odražajo v delovanju visokošolskih zavodov. Cilj prispevka je, na podlagi študija literature, proučiti vlogo visokošolskih institucij v kontekstu paradigme družbene odgovornosti.

2 Teoretična izhodišča

Paradigma družbene odgovornosti je pridobila svoj pomen z opredelitvijo pojma trajnostnega razvoja (Frey, 2007a, str. 80), in jo Bohinc (2016, str. 173) opredeljuje kot način, ki določa ravnanje in opravljanje dejavnosti posameznih pripadnikov družbe ali pravnih oseb, z namenom, da se ohrani družbeno sožitje. V literaturi obstajajo številne definicije družbene odgovornosti, ki so osredinjene na podjetja oz. organizacije in njihov namen, da vplivajo, načrtujejo in obvladujejo svoje odnose z deležniki (Harrison, 2000, str. 125). V kontekstu družbene odgovornosti v visokem šolstvu, navajamo definicijo enega izmed vodilnih avtorjev Françoisa Vallaeye-a (Wigmore-Alvarez & Ruiz-Lozano, 2012, str. 477), ki trdi, da gre za »politiko stalnih izboljšav univerze, ki jih le-ta udejanja preko svojega poslanstva in sicer

etičnega in okoljskega upravljanja institucije, usposabljanja aktivnih državljanov, širjenja družbeno pomembnega znanja in spodbujanja trajnostnega razvoja družbe kot celote«. De Ketele (v Shek, Yuen-Tsang & Ng, 2017, str. 11) družbeno odgovornost v visokem šolstvu opredeljuje kot »različne akademske storitve, ki jih visokošolske institucije nudijo družbi, pri čemer upoštevajo potrebe ljudi in okolja«, medtem ko Herrera (2009, str. 40) opaza konsistenco med »temeljnim poslanstvom univerze in okoljem v katerem le-ta deluje«. Drugi avtorji (Vasiliescu, Barna, Epure & Baicu 2010, str. 4178) koncept družbene odgovornosti v visokem šolstvu opredeljujejo kot »krepitev aktivnega državljanstva, kjer so na podlagi prostovoljnega in etičnega pristopa študenti, zaposleni in vodstvo visokošolskih institucij, zavezani k izvajanju trajnostno angažiranih dejanj v lokalnem oz. globalnem okolju«. Te definicije se navezujejo na pojem »korporativne družbene odgovornosti«, po katerem podjetja družbene in okoljske premisleke na prostovoljni podlagi vključujejo v svoje poslovanje in komunikacijo z zainteresiranimi deležniki (Evropska komisija, 2001, b), zato se je v literaturi na raziskovanem področju uveljavil tudi pojem »univerzitetna družbena odgovornost«, katerega pobudnik je bil filozof François Vallaey.

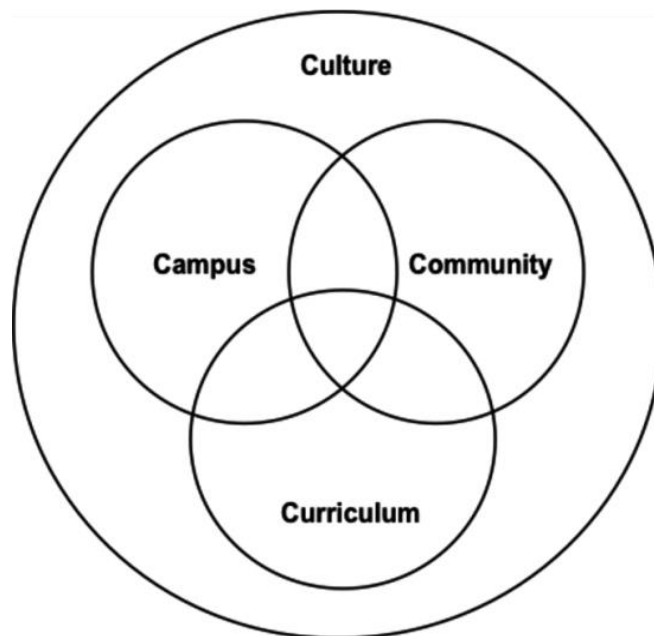
Pri nadaljnji analizi področja zasledimo več različnih perspektiv in pristopov k raziskovanju tega. Raiser (v Dima, Vasilache, Ghinea & Agoston, 2013, str. 27) identificira štiri možne učinke družbene odgovornosti visokega šolstva in sicer: organizacijski učinek, ki se kaže v etičnem zgledu delovanja institucije, kognitivni učinek, ki je usmerjen v družbeno odgovorno raziskovanje, družbeni učinek, ki je opredeljen kot vseživljensko učenje za družbeni razvoj ter izobraževalni učinek, ki pripravlja študente za aktivno državljanstvo. De la Cruz in Sasia (v Gaete Quezada, 2016a, str. 467) opredeljujeta tri pristope pri proučevanju družbene odgovornosti v visokošolskih institucijah: posledični pristop, ki opredeljuje družbeno odgovornost kot dolg institucije družbi, pogodbeni pristop, ki predvideva zavezo univerze, opredeljeno v socialni pogodbi ter potencialni pristop, kjer univerzitetni prispevek presega njeno institucionalno poslanstvo in deluje kot akter v sodelovanju z drugimi akterji. Ob tem, sam avtor (2016b, str. 467) družbeno odgovornost visokega šolstva osvetljuje z vidika upravljalne, transformacijske oz. normativne perspektive. S stališča upravljalne perspektive analizira vpliv univerze na družbo, pri tem zlasti izpostavlja odgovornost do njenih deležnikov. Transformacijska perspektiva želi okrepiti vlogo univerze pri razmišljanju o bolj pravični in trajnostni družbi, medtem ko je normativna perspektiva mišljena kot spodbujanje etičnega in moralnega vedenja zaposlenih na univerzi in v družbi nasploh.

Po mnenju Larrana in Lopeza (v Gaete Quezada, 2016c, str. 467) je raziskovanje družbene odgovornosti večinoma usmerjeno v percepcijo študentov in njihov odnos do družbeno odgovornih praks, saj naj bi visokošolske institucije izobraževale bodoče vodje z visokimi etičnimi standardi, ki bi se bili zmožni odzivati na dinamične spremembe v družbenem okolju (Hopeniene, Kunigeliene in Minkute-Henrickson, 2011, str. 24). Iz tega razloga so bila v letu 2007 sprejeta načela odgovornega izobraževanja na področju upravljanja in vodenja (angl. Principles for Responsible Management Education), z namenom, da zagotovijo prihodnjim vodjem, kompetence, potrebne za uravnoteženje gospodarskih in trajnostnih ciljev. Podobno

kot navedene avtorice, razmišlja Ahmad (2012, str. 79), ki pravi, da je konsolidacija družbene odgovornosti v organizacijah povečala povpraševanje po usposobljenih strokovnjakih s kompetencami za trajnostno in odgovorno upravljanje ter menedžment. V tem kontekstu je lahko ena izmed strategij implementacije družbene odgovornosti vključevanje prostovoljstva v študijski kurikulum, vendar De la Calle in Jimenez (v Gaete Quezada, 2016c, str. 468) opozarjata, da univerzitetna družbena odgovornost ne opredeljuje le altruističnih ali humanitarnih dejanj in ukrepi, ki vključujejo prostovoljno ali družbeno odgovorno delo študentov, še niso zadosten dokaz družbene odgovornosti visokošolske institucije.

Nekateri avtorji, kot npr. Chen, Nasonghla in Donaldson (2015, str. 165) se osredotočajo na širšo vlogo, ki jo imajo visokošolske institucije v skupnosti tj. na etični vidik delovanja visokošolskih institucij, na družbeno koristno delo ter v okoljske in trajnostne ukrepe. Tudi Fray (2007b, str. 83), pojasnjuje, da koncentracija visoko izobraženih ljudi v visokošolskih ustanovah, z visoko razvitimi vrednotami, kulturo, etiko in normami, lahko pripomore k trajnostnemu razvoju na gospodarskem, družbenem in okoljskem področju lokalne skupnosti, regije, države in globalne družbe nasploh. Avtorji Guzman, Rodriguez, Rodard in Curvelo (2017, str. 80) pomembnost pripisujejo predvsem družbeni vlogi institucij, ki jih lahko razumemo kot steber razvoja in družbenega in gospodarskega preoblikovanja, ob tem naj bi bila družbena odgovornost visokega šolstva razumljena kot proces, ki deležnike usmerja v delovanje s katerim bi izboljšali kakovost življenja ljudi (Polo, Lobaton & Aredondo v Guzman, Rodriguez, Rodard & Curvelo, 2017, str. 80). Tej trditvi se pridružujejo tudi avtorice Paunescujeva, Draganova in Gauca (2017, str. 551-570), ki razumejo delovanje visokošolskih institucij, v kontekstu družbene odgovornosti, kot priložnost za investicijo v družbeni razvoj in s tem v izboljševanje kakovosti življenja ljudi. Janiunaitė in Gudaitytė (2007, str. 217) opredelita visokošolske institucije kot katalizatorje socialnih inovacij, saj naj bi bila vloga tovrstnih institucij po njenem mnenju bolj usmerjena v premostitev socialnega neravnovesja v družbi ter vzpostavitev možnih orodij za rešitev družbenih problemov, ki iz njih izhajajo.

Mnogo avtorjev (Valaeyes, 2007, Vortuba, 1996, Kotecha, 2010) razume družbeno odgovornost visokošolskega zavoda kot del institucionalne kulture, kjer je področje neločljivo povezano z ostalimi aktivnostmi, ki jih le-ta izvaja. Model »4C« (glej sliko 2.1), ki je nastal na Univerzi v Plymouthu ponazarja prekrivanje univerzitetne, kurikularne in skupnostne dimenzije, v okviru kulturne zaznave in prikazuje kulturo univerze, ki se odraža v tem, kako upravlja s svojo lastnino kot institucija, kako obravnava svoje deležnike v skupnosti in kaj vidi kot namen svojega kurikuluma.

Slika 1. Model 4C. (Vir: Jones et al., 2010, str. 7, povzeto po MacGregor, 2011, str. 26)

Druge specifične raziskave so usmerjene v podrobnejša področja raziskovanja družbene odgovornosti v visokem šolstvu, npr. v upravljanje organizacij, v preučevanje njihove avtonomije, v raziskovanje odnosa med visokošolskimi institucijami in gospodarstvom idr. Slednje sta avtorja Weerts in Sandman (2008, str. 79) opredelila kot »storitev, ki jo univerza zagotavlja preko diseminacije znanja« in se razvija v koncept »univerzitetnega podjetništva« (Clark, 1998, str. 131). Nekateri avtorji kot npr. Phillpot, Dooley, O'Rilley in Lupton (2011, str. 168) v sodelovanju s skupnostjo vidijo »grožnjo univerzi«, saj sili akademike v podjetništvo, kar naj bi zaviralo njihovo osnovno poslanstvo tj. izobraževanje ter raziskovanje. Po drugi strani so lahko podjetniški projekti dober vir financiranja inovativnih raziskovalnih ter izobraževalnih dognanj, ki rezultirajo v razvoju, ne le same institucije, temveč družbe kot celote. Avtorice Dima, Vasilache, Ghinea in Agoston (2013, str. 35) so v raziskavi, ki so jo izvedle na primeru treh romunskih univerz, identificirale šest področij delovanja in jih povezale z družbeno odgovornostjo. Med izpostavljenimi področji, ki obsegajo mednarodno sodelovanje, medinstitucionalno sodelovanje, sodelovanje z diplomanti, ter kulturni in okoljski projekti ter sodelovanje s podjetji, je najnižjo stopnjo povezanosti s pojmom družbene odgovornosti doseglo prav povezovanje z gospodarskim sektorjem.

Večji del pregledane literature se nanaša na t.i. eksterni proces, ki opredeljuje odnos univerze do zunanjih deležnikov (skupnosti), drugi del pa se nanaša na proučevanje t.i. internega procesa tj. spodbujanja etičnega ravnanja pri študentih in zaposlenih (Parsons, 2014, str. 14). Kot deležnike visokošolskih institucij, Valaey (v Wigmore- Alvarez in Ruiz-Lozano, 2012, str. 477) definira akademsko osebje, podporno osebje, študente, raziskovalce, vodstvo, diplomante, financerje oz. donatorje, nevladne institucije, vladne institucije in podjetja. Pri razvoju

raziskovalnega vprašanja smo se oprli na navedbe avtoric Dime, Vasilache, Ghinee in Agostonove (2013, str. 23-43), ki pojasnjujejo pomembnost koncepta družbene odgovornosti za visokošolske institucije in sicer: visokošolske institucije ustvarjajo bodoče zaposlene v privatnem in javnem sektorju, so nosilke osrednje izobraževalne in raziskovalne vloge v okolju, ustvarjajo ravnovesje med osebnimi in družbenimi potrebami prebivalstva, ustvarjajo močna strateška partnerstva z svojimi deležniki (zaposlenimi, študenti, lokalno skupnostjo, gospodarske družbe idr.), spodbujajo vseživljenjsko učenje, kar spodbuja večjo zaposljivost prebivalstva, obnašajo se vedno bolj tržno, kar vnaša v njihovo delovanje elemente korporativnosti, deležniki visokošolskih institucij so vedno bolj trajnostno naravnani, zato je potreba, da se temu prilagodijo tudi visokošolske institucije, vedno večja; trajnostne iniciative v svoje delovanje vedno bolj vključujejo tudi visokošolske institucije, zato so le-te prepoznale potrebo, da tovrstne teme vključijo v svoje kurikule. Kotecha (v Parsons, 2014, str. 19) je vlogo institucij znanja bolj konkretizirala in sicer je navedla naslednja področja, kjer se lahko oblikujejo družbene pobude: raziskave in razširjanje znanja ter idej, ki izhajajo iz njih, oblikovanje politik in strategij, spodbujanje aktivnega državljanstva, vnašanje družbeno angažiranih vsebin v kurikulum ter omogočanje vseživljenjskega učenja. Stališču Koteche se pridružuje tudi Badat (v Parsons, 2014, str. 19), ki navaja pet družbenih vlog visokošolskih institucij: usposabljanje in izobraževanje, demokratično izobraževanje, razvojne aktivnosti, intelektualne spodbude, raziskave ter štipendiranje.

Spremembe se dogajajo tudi v upravljanju visokošolskih institucij, saj se ponekod v odločanje vključujejo tako interni deležniki (študenti) kot tudi eksterni deležniki (NVO-ji, predstavniki gospodarstva ter širše javnosti), ki so deležni vedno večje pozornosti v procesu oblikovanja visokošolskih politik. Po mnenju avtorjev Amarala in Magalhaesa (2002) ter Ercsaya (2017) (v Paunescu, Dragan (Gilmeanu) & Gauca, 2017, str. 553) naj bi ravno vključevanje teh skupin v upravljanje visokošolskih institucij pripomoglo k upoštevanju njihovih interesov v tem procesu, slednjim pa bi omogočilo večjo odzivnost na potrebe družbe.

3 Metoda

Članek lahko opredelimo kot pregledni znanstveni članek, kjer smo uporabili kvalitativno metodo raziskovanja – predvsem analizo in interpretacijo sekundarnih virov, kot jih opisuje Zelenika (2000, str. 338), pri čemer smo uporabili še: metodo deskripcije (opredelili smo pojme, opisali dejstva in obravnavano teorijo), metodo povzemanja (povzemali smo dejstva drugih avtorjev in njihovih raziskav, ki bodo izhodišča za našo raziskavo), metodo komparacije (primerjali smo različne metode, pristope in raziskave drugih avtorjev s področja družbene odgovornosti, visokega šolstva, upravljanja organizacij ipd.) in metodo kompilacije (na osnovi stališč drugih avtorjev smo oblikovali sintezo ugotovitev). Izbor ustrezne literature je izveden z vključitvijo glavnih akademskih bibliografskih baz kot npr. Elsevier, Emerald, Ebsco, Springer in DOAJ ter Cobiss in DIKUL.

Želeli smo pridobiti čim večje število kakovostnih strokovnih člankov. Za lažje identificiranje primernih člankov smo si pomagali z naslednjimi vprašanji:

- Kolikšen je obseg različnih pojmovanj koncepta družbene odgovornosti v visokem šolstvu?
- Ali obstaja več različnih terminov?
- Ali se pojavljajo razlike v pojmovanju koncepta med avtorji člankov (npr. po spolu, narodnosti ipd.)?
- Kakšna je pravna podlaga za izvajanje družbene odgovornosti v visokem šolstvu?
- Na kakšne ovire bomo naleteli pri raziskovanju koncepta?
- Ali obstajajo možnosti za nadaljnje raziskovanje?

Pri iskanju in identificiranju možne literature smo uporabili ključne besede (tudi v angleščini) kot so družbena odgovornost, trajnostni razvoj, visoko šolstvo, univerze, koncepti upravljanja organizacij, standardi kakovosti, management neprofitnih organizacij ipd. Pomagali smo si predvsem z uvodnimi predstavitvami posameznih prispevkov, ki smo jih sortirali po ključnih poudarkih. Pri sami klasifikaciji člankov smo v največji možni meri upoštevali še letnico objave in faktor vpliva publikacije.

4 Rezultati in razprava

Ugotovitve raziskave, ki se je nanašala na pregled literature s področja družbene odgovornosti v visokem šolstvu so temeljile na širokem obsegu definicij pojmov »družbene odgovornosti v visokem šolstvu« oz. »univerzitetne družbene odgovornosti«, kot paralelnega koncepta, ki smo ga v večini zasledili pri avtorjih s področja Latinske Amerike (Vallaes et al., 2007, De La Calle, 2007, Reiser, 2008, Gaete, 2011, Wigmore-Alvarez & Ruiz-Lozano, 2012, Larran & Andrades, 2017, Shek, Yuen-Tsang & Ng, 2017, idr.), veliko raziskav pa je bilo izvedenih tudi s strani romunskih in turških avtorjev (Vasilescu et al., 2007, Ahmad, 2012, Dima et al., 2013). Osrednje tematike pregledane literature so se dotikale raziskovanja različnih vlog visokošolskih institucij v družbi - izobraževalne, raziskovalne ter družbene, ki predvideva sodelovanje z okoljem v katerem delujejo. Pregledana literatura je bila osredinjena na preučevanje odnosov z deležniki visokošolskih institucij, pri čemer so bili kot deležniki prepoznani interni akterji (študenti, zaposleni) ali eksterni akterji (diplomanti, nevladne in vladne institucije, gospodarstvo, financerji idr.). Kot elemente družbene odgovornosti se v veliki večini navaja etično upravljanje, okoljsko izobraževanje, vseživljenjsko učenje, prostovoljstvo, solidarnost, akademske vrednote idr. Ti dejavniki spodbujajo visokošolske institucije k definiranju lastne pristojnosti in odgovornosti pri vzpostavljanju zavedanja o kompetencah svojih deležnikov, ki so potrebne in pomembne za trajnostni razvoj (Brown in Cloke, 212, str. 475). Pri tem se nekateri avtorji osredotočajo na pomembnost vnašanja družbeno odgovornih vsebin v študijski kurikulum ter na percepcijo študentov, pri čemer je bil v veliki meri izpostavljen vpliv visokošolskih institucij na njihovo moralno in etično delovanje. V tem primeru etičnost ni le institucionalna drža, temveč tudi produkt izobraževalnega procesa (Parsons, 2014, str. 29). Mnogo pregledane literature se osredotoča na širše sodelovanje visokošolskih institucij in skupnosti, kar naj bi omogočalo večjo kakovost življenja oz. izboljševanje življenjskih pogojev. Slednje je bilo izpostavljeno predvsem v kontekstu izobraževanja za trajnostni razvoj, ki predvideva sledenje ciljem kot so: odpravljanje revščine in lakote, skrb za zdravo življenje ter

možnost vseživljenjskega učenja, medkulturno razumevanje, enakost med spoloma, trajnostno gospodarjenje z vodnimi viri in dostop do trajnostnih in sodobnih virov energije idr. (Agenda 2030). Med literaturo smo zasledili tudi dileme v zvezi z upravljanjem visokošolskih zavodov ter z njihovo avtonomijo. Te literature smo se dotaknili le bežno, saj predstavlja širok spekter različnih teorij in odkriva novo področje raziskovanja.

Povzamemo lahko, da se visokošolski zavodi, v času, ko postajajo pojmi kot so »trajnostni razvoj« in »družbena odgovornost« realnost današnje družbe, tem vplivom ne morejo izogniti. Ker so visokošolski zavodi v glavnini neprofitne organizacije oz. glede na svojo pravno-formalno obliko delovanja, niso ustanovljeni zaradi ustvarjanja dobička, je zaveza k družbeni odgovornosti še toliko bolj umestna. Razlogov, zakaj naj bi se visokošolski zavodi odločali za implementacijo družbeno odgovornih aktivnosti je več, med drugim tudi dejstvo, da diplomanti zasedajo odgovorna delovna mesta, kjer naj bi izkazovali visoko stopnjo empatije, etičnega delovanja in odgovornosti. Potrebno pa je poudariti, da je razumevanje tega koncepta odvisno od nacionalnih, političnih, gospodarskih, kulturnih, socialnih in drugih dejavnikov, kar potrjuje tudi raziskava Parsonsove (2014, str. 2), ki ugotavlja, da se raziskovanje področja odgovornosti v visokem šolstvu, v razvitejših delih sveta, osredotoča na etična vprašanja, varovanje intelektualne lastnine ter na izzive na področju povečane korporatizacije institucij, raziskave v manj razvitih regijah pa so usmerjene v preučevanje možnosti dostopa do visokošolskega izobraževanja ter v dileme povezane s privatizacijo teh institucij. Prav tako smo lahko zaznali, da je večina raziskav tega področja usmerjena v percepcijo študentov, manj pa v aktivnosti pedagoškega, podpornega in vodstvenega osebja. Menimo, da bi z raziskavami na teh področjih lahko pridobili boljši vpogled v delovanje institucij na tem področju. Med pregledanimi prispevki je bilo v veliki meri izpostavljeno sodelovanje univerz in skupnosti. Sicer smo ugotovili, da so bili za namen evalvacije učinkov družbeno odgovornih praks v visokem šolstvu razviti različni strateški mehanizmi med katerimi bi izpostavili sistem STARS (angl. Sustainability Tracking, Assessment & Rating System), kot sistem ocenjevanja (in poročanja) visokošolskih institucij na področjih kot so študijski programi, raziskovanje, internacionalizacija, zaposljivost diplomantov, družbena odgovornost, enake možnosti in inkluzivnost in še več drugih. Mehanizem je bil razvit s strani mednarodne institucije za pospeševanje trajnostnega razvoja v visokem šolstvu (AASHE, 2011). Za namen poročanja o družbeni odgovornosti pa se univerze, polega standarda ISO 26000 in SA 8000, vedno bolj odločajo za poročanje skladno s standardom GRI Sustainability Reporting, kar po mnenju Wigmore-Alvarezove in Ruiz – Lozanove (2012, str. 31) zagotavlja večjo konsistentnost z deležniki, vendar pri lestvicah kakovosti (npr. Times Higher Education World University Rankings ali QS World University Rankings) posameznih institucij, takšni kazalniki niso eksplicitno izpostavljeni. Smo pa med pregledom literature naleteli na raziskavo raziskovalcev Univerze v Mariboru (Glavič et. al., 2012, str. 1-12), kjer opredeljujejo model TDO (trajnostna in družbeno odgovorna univerza) skladno s smernicami standarda ISO 26000. Nov model TDO univerze naj bi pripomogel k boljšemu razumevanju interakcij med okoljsko, gospodarsko, socialno in etično dimenzijo trajnostnega razvoja. Ker so v raziskavi navedli, da želijo s svojim delovanjem vplivati na druge javne in zasebne institucije, se nam poraja vprašanje ali bi morda

kazalo v prihodnje med kazalnike kakovosti visokošolskih institucij prišteti tudi družbeno odgovorne prakse. Pred tem pa bo najverjetneje potrebno identificirati tiste, ki jih bodo zavodi lahko implementirali v svoje delovanje.

5 Zaključek

Namen preglednega znanstvenega članka je bil pregled ugotovitev tujih avtorjev, ki se osredotočajo na raziskovanje pomena družbene odgovornosti v visokem šolstvu. Z raziskavo smo želeli predvsem pojasniti odnos med obema pojmom, saj je v zadnjih letih postal trajnostni razvoj pomemben vidik v globalnem družbenem in političnem življenju in večina korporacij, organizacij, institucij, lokalnih oblasti ter nevladnih organizacij je koncept trajnosti integrirala v svoje poslovanje in v razmerja z deležniki. Iz tega razloga je raziskava uporabna za visokošolske institucije, saj predstavlja kompleksen uvid v razumevanje koncepta družbene odgovornosti v visokem šolstvu in je lahko razumljena kot priporočilo za nadaljnje aktivnosti na področju visokega šolstva, predvsem v luči izobraževanja bodočih vodij, da bodo kos zapletenim ekonomskim, okoljskim in družbenim izzivom, s katerimi se bodo morali soočiti pri upravljanju podjetij ali skupnosti. Prispevek k znanosti in stroki vidimo predvsem v zbranih aktualnih pregledih različnih avtorjev, žal pa smo zaradi omejitve prostora morali številne relevantne podatke izpustiti. Ugotovili smo, da je paradigma, ki jo raziskujemo izredno široka in večplastna ter, da gre za pojem, ki ga v različnih državah, avtorji različno opredeljujejo, poudarek pa je na sodelovanju med akademsko sfero in skupnostjo oz. širšim okoljem, s katerim lahko ključno prispevamo k trajnostnemu razvoju. Nadaljnje raziskovanje bo možno v smeri okoljskega in ekonomskega vidika te široke paradigme oz. bolj konkretno usmerjeno v ožja področja, kot so avtonomija oz. upravljanje visokošolskih institucij, z namenom oblikovanja modela družbene odgovornosti v visokošolskih institucijah.

Reference

1. Bohinc, R. (2016). *Družbena odgovornost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
2. Bok, D. (1982). *Beyond the Ivory Tower. Social Responsibilities of the modern university*. Cambridge: Harvard University Press.
3. Brown, E., Cloke, J. (2009). Corporate Social Responsibility in Higher Education. An International E- *Journal for Critical Geographies*. 8 (3), 474-483.
4. Chen, SH., Nasongkhla, J. & Donaldson, J.A. (2015). University Social Responsibility: Identifying an Ethical foundation within Higher Education Institutions. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology* 14(4), str. 165-172.
5. Communication from the Commission. *A sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for sustainable Development*. COM(2001)264 final, Brussels, 2001. Dostopno na: http://europa.eu.int/eurlex/en/com/cnc/2001com2001_0264en01.pdf
6. Clark, B. R. (1998). Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformation. *Issues in Higher Education*. Paris: International Association of Universities
7. Dima, A.M, Vasilache, S., Ghinea, V. & Agoston, S. (2013). A model of academic social responsibility. *Transylvanian Review of administrative Sciences* 38(E), str. 23-43.
8. Fray. A.M. (2007). Ethical Behaviour and social responsibility in organizations: process and evaluation. *Management Decision*, 45(1), 76-88.

9. Gaete Quezada, R. (2016): Perception of college student leaders about university social responsibility. *OBETS-Revista de Ciencias Sociales* 11(2), str. 461-485. doi: 10.14198/OBETS2016.11.2.04
10. Glavič, P. et. al. (2012): Trajnostna in družbeno odgovorna univerza v Mariboru. V . Hrast, A. & Mulej, M. (2012). *Družbena odgovornost v gospodarski praksi*. Eseji o družbeni odgovornosti, knjiga na zgoščenki. Maribor: IRDO- inštitut za razvoj družbene odgovornosti.
11. Guzmán, M.H.F., Rodriguez, G.A. R., Rodrad, M.S. & Curvelo, J. (2017). University social responsibility »An approach from the academic community perception«. *Revista Científica Hermes* (17), str. 80.103.
12. Harrison, S. (2000). *Public Relations: An Introduction*. London: Thomason Learning.
13. Herrera, A. (2009). Higher education at a time of transformation: *New dynamics for social responsibility*. Basingstroke: GUNI/Palgrave Macmilian.
14. Hopeniene, R., Kunigeliene, D. & Minkute-Henrickson, R. (2011). Manifestation of social responsibility at university: theoretical insights. *Folia oeconomica* 257, str. 23-33.
15. Janiunaite, B. & Gudaityte, D. (2007). Higher education as an agent of social innovation. Higher education and national development. *Universities and societies in transition*, str. 215-226.
16. Jongbloed, B., Enders, J. & Salerno, C. (2008). Higher education and its communities: Interconnections, interdependencies and a research agenda. *Higher Education* 56(3), 303-324.
17. Larran, J.M. & Andrades Pena, F.J. (2017). Analysing the literature on university social responsibility: *A review of selected higher education journals* 71, 302-319.
18. Macgregor, C. (2011). Prospects for Establishing an Undergraduate Degree in Sustainability at James Cook University (Cairns) Part 1: *Pedagogy, Curriculum and Structure*. 10.13140/RG.2.1.2319.0002. Pridobljeno na: https://www.researchgate.net/publication/304518705_Prospects_for_Establishing_an_Undergraduate_Degree_in_Sustainability_at_James_Cook_University_Cairns_Part_1_Pedagogy_Curriculum_and_Structure.
19. Mlinar, A. (2011). *Trajnost in univerza: možnost, retorika, resničnost*. Koper: Univerza na Primorskem: Znanstveno-raziskovalno središče.
20. Parsons, A. (2004). *Literature Review on social Responsibility in higher education*. Victoria: University of Victoria: School of Public Administration.
21. Paunescu, C., Dragan (Gilmeanu), D. & Gauca, O. (2017). Examining obligations to society for QS best ranked universities in social responsibility. *Management & marketing challenges for the Knowledge Society* 12(4), str. 551-570. doi: 10.1515/mmcks-2017-0033.
22. Philpott, K., Dooley, L., O' Riley, C., & Lupton, G. (2011). The entrepreneurial university: examining the underlying academic tensions. *Technoovation* 31, str. 161-170.
23. Pucciarelli, F. & Kaplan, A. (2016). Competition and strategy in higher education: Managing complexity and uncertainty. *Business Horizons* 59(3), 311-320.
24. Shek, D.T.L., Yuen-Tsang, A. W.K. & Ng, E.C.W. (2017). USR Network: A Platform to Promote University Social Responsibility. V Shek, D.T.L. & Hollister, R.M. (ur.) *University Social Responsibility and Quality of Life in Asia* (str. 11-20). Hong Kong: The Hong Kong Polytechnic University.
25. Vasiliescu, R., Barna, C., Epure, M., Baicu, C. (2010). Developing university social responsibility: a model for the challenges of the new civil society. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*. 2. 4177-4182.
26. Vazquez, J.L (2013). Corporate Social Responsibility and higher education: Uruguay university students perceptions. *Economics and Society* 6(2), 145-157.
27. Weerts, D. J. & Sandman, L.R. (2008). Building a two way street: challenges and opportunities for community engagement at research universities. *Review of Higher Education* 32(1), str. 73-106.
28. Wigmore-Alvarez, A. & Ruiz-Lozano, M. (2012). University Social Responsibility in the Global Context: An Overview of Literature. *Business & Professional Ethics Journal*, 31(3-4), 475-498. doi: 10.5840/bpej2012313/424
29. Zelenika, R. (2000). Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela. Rijeka: Ekonomski fakultet.
30. Zgaga, P. (2004). Bolonjski proces: Oblikovanje skupnega visokošolskega prostora. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Pedagoška fakulteta.

***

Veronika Gruden je magistrirala na področju kadrovskega managementa na Fakulteti za družbene vede, Univerze v Ljubljani. Zaposlena je na Fakulteti za dizajn, pridruženi članici UP, kjer je odgovorna za področje upravljanja s kakovostjo. Je doktorska študentka Fakultete za organizacijske študije v Novem mestu.

***

Mirko Markič je doktoriral na Univerzi v Mariboru, Fakulteti za organizacijske vede s področja organizacijskih znanosti. Po dvanajstih letih delovanja v gospodarstvu se je zaposlil na takratni Visoki šoli za management Koper, danes Fakulteti za management Koper Univerze na Primorskem, kjer je bil dva mandata prodekan za študijske zadeve in zadolžen za usklajevanje raziskovalno-razvojne dejavnosti. Je redni profesor za področje managementa in znanstveni svetnik. Vodja / član v več raziskovalnih in podjetniških projektih. Njegova področja raziskovanja so upravne in organizacijske vede - management ter javno zdravstvo (varstvo pri delu).

***

Abstract:

Research of Social Responsibility Paradigm in Higher Education

Research Question (RQ): Social responsibility at University level can be defined as the activities and decisions of students, employees and the management of higher education institutions, which, based on a voluntary, ethical approach and through sustainable actions have an influence on the functioning of a community in the local or global community. In the article we will answer the question as to how socially responsible actions are reflected in the activities and the management of higher education institutions or in the relations with their stakeholders.

Purpose: The purpose of the article is to clarify the relationship between the concept of social responsibility and the field of higher education and to explore how socially responsible actions are reflected in the activities and management of higher education institutions. The objective of the paper is to examine the factors of social responsibility at university level.

Method: A qualitative survey will be conducted, namely, a study of foreign professional literature with an emphasis on the analysis of research written by foreign authors. We will use the following methods of research: the method of description, comparison, summation, compilation and the method of analysis.

Results: Based on the study of literature and research from the subject area, the article shall examine the dimensions of the university level social responsibility paradigm and define its significance and impact on stakeholders.

Organisation: The research will be useful for higher education institutions, as it will provide an in-depth and comprehensive insight into the research of the paradigm of social responsibility in higher education. The findings of the research can be considered as further recommendations for the implementation of socially responsible actions in the higher education institutions and will be useful for all those who are theoretically and practically involved in the creation and development of quality in these institutions.

Society: The research will address the definition of factors of social responsibility at university, with an emphasis on social factors that relate to the impact of higher education institutions on the social system.

Originality: The relevance of the selected topic is reflected in the growing awareness that we create a society of knowledge through education, the society that can make a key contribution to sustainable development. The originality of the research is reflected in the focus on the social factors of the research area and in the study of the impact on stakeholders.

Limitations / Further Research: The study will be confined to the social aspect of social responsibility at university and to similar research that has already been carried out in this field. Further research could address other factors as well (economic and environmental aspects) which would comprehensively complete the research.

Keywords: sustainability, social responsibility, education, higher education, profit organisations, non-profit organisations, quality standards, management.

Copyright (c) Veronika GRUDEN, Mirko MARKIČ

Creative Commons License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.